Бүгүн – Советскай бэчээт күнэ

Барыдойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САРДАҢА

ССКП Өлөҥөк оройуонунаағы комитетын уонна үлэһиттэр депутаттарын оройуоннаағы Советын органа

Тахсара 7-с сыла.

№ 35 (700)
Ыам ыйын
5
күнэ
1961 сыл
БЭӨТИНСЭ

Сыаната 1 харчы

Бэчээтэ суох олоруохха сатаммат. Бэчээтэ, радиота суох олоруу диэн — ол аата культурата суох олоруу. Демократия, инники диэки хамсааһын бэчээтэ суох табыллыбат.

Н. С. ХРУЩЕВ.

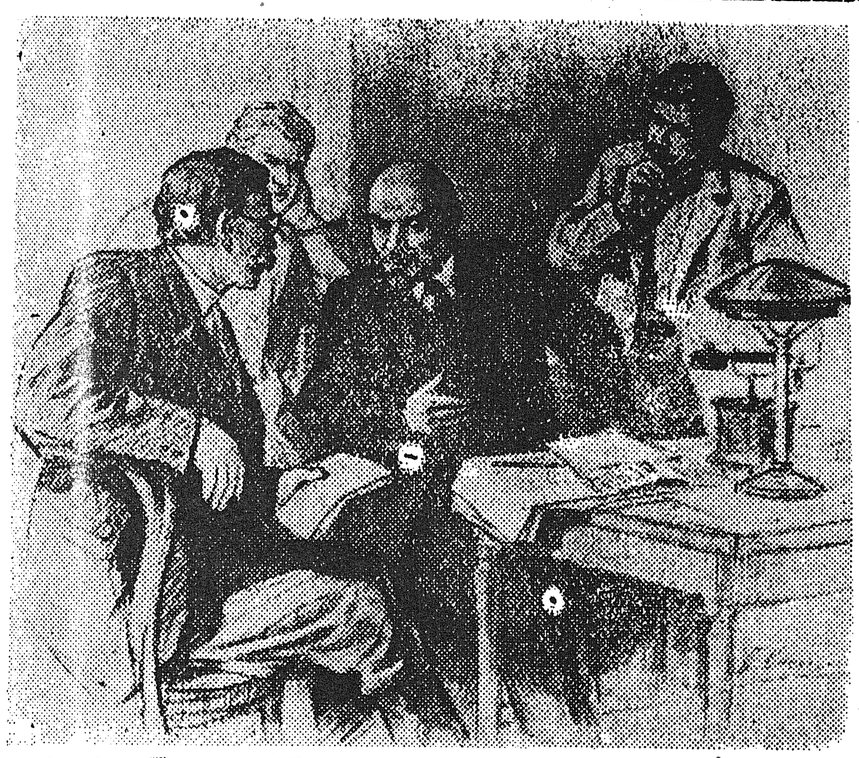

В. И. Ленин «Правда» хаһыат редакциятыгар рабочай корреспонденнары кытта бэсиэдэлэһэр.

Партия модун батаһа

1912 сыллаахха ыам ыйын 5 күнүгэр ленинскэй „Правда“ маҥнайгы нүөмэрэ тахсыбыта. Икки сыл буолан баран, 1914 сыллаахха ыам ыйын 5 күнүгэр Россия пролетариата рабочай бэчээт күнүн бэлиэтээбитэ. Итинтэн ыла сыл аайы бэлиэтэнэр бэчээт күнэ олохтоммута.

Биһиги советскай бэчээппит ленинскэй „Правда“ революционнай үгэстэрин салҕаан ыытар, аан дойдуга саамай кырдьыксыт, саамай маассабай уонна норуот интэриэһин көмүскүүр бэчээтинэн буолар. Кини оруола, суолтата күнтэн-күн ахсын улаатан иһэр. **«Армия сэбэ суох кыайан сэриилэспэтин курдук, партия эмиэ, сытыы, бойобуой бэчээтэ суох буоллаҕына, —диир Н. С. Хрущев, — бэйэтин идеологическай үлэтин ситиһиилээхтик кыайан ыыппат».**

Биһиги оройуоммутугар 1954 сыллаахтан „Сарданга“ диэн хаһыат тахсар. Кини ССКП КК тохсунньутаағы Пленумун кэнниттэн, саҥа соруктарга сөп түбэһиннэрэн, бэйэтин сүрүн болҕомтотун семилетка үһүс сылыгар оройуон иннигэр турар улахан соруктары кыайыылаахтык толорууга үлэһиттэри түмүүгэ, ССКП XXII съезһин достойнайдык көрсөр иһин куоталаһаачылар үлэлэрин киэҥник арыйан көрдөрүүгэ уонна биһиги инники диэки хардыыбытын туох мәһэйдиири барытын саралыы тардыыга уурар. Билигин хаһыат балайда элбэх актыыбынай корреспонденнардаах буолла. Кинилэртэн сорохторун портреттарын биһиги бу нүөмэрбитигэр бэчээттиибит.

Олҕорээри оройуоннаағы хаһыат үлэтигэр өссө да бөдөҥ итэҕэстэр баалларын Ол итэҕэстэри туоратыыга оройуон бары общественноһа хаһыат үлэһиттэригэр актыыбынайдык көмөлөһөллөрө эрэйиллэр.

Туругурдун советскай бэчээт — коммунизмы тутааччылар бэчээттэрэ!

ПЕРЭЭЙ МААЙЫ БЫРААҺЫННЬЫКТААҺЫН

Муус устар 30 күнүгэр, киэһээ 7 чааска бырааһынньыктыы киэргэммит оройуоннаағы культура дьиэтигэр оройуон киинин олохтоохторо утуу-субуу мусталлар. Райисполком, ССКП райкомун бюротун уонна оройуон общественнай тэрилтэлэрин представителлэрин холбоһуктаах үөрүүлээх мунньахтара аһыллар. Мунньаҕы райсовет исполкомун чилиэнэ Н.Г. Винокуров салайан ыытар. Үөрүүлээх мунньах Бочуотунай президиумун састаабыгар Н.С. Хрущев баһылыктаах ССКП КК Президиумун чилиэттэрэ туруссруллуутун мустан олороччулар атахтарыгар туран улахан ньиргиэрдээх ытыс тыаһынан көрсөллөр. Советскай Союз Гимнэ ньиргийэр...

Ити кэнниттэн Первэй Маай туһунан дакылаат буолла. Дакылаат кэнниттэн Культура дьиэтин уус-уран самодеятельноһын күүһүнэн концерт көрдөрүлүннэ.

* * *

Ыам ыйын 1 күнэ. Оройуон киинин общественнай дьиэлэрэ, киин уулусса араас плакаттарынан, лозуннарынан, кытара кыыһар былаахтарынан киэргэтиллибиттэр. ССКП КК төлөннөөх Ыҥырыылара дьон-сэргэ өйүн-санаатын үөрдэллэр, үлэҕэ, семилетка инники кирбиитин ылыыга ыҥыраллар.

Сарсыарда 11 чааска Культура оройуоннаағы дьиэтин аттыгар кыһыл знамялардаах, партия уонна правительство салайааччыларын портреттарын уонна лозуннарын күөрэччи көтөхпүт үлэһиттэр колонналара мусталлар. Бука бары үөрэн-көтөн мичилиһэллэр. Үлэһиттэр үөрүүлэрин үллэстибиттии үөһээттэн сааскылыы чаҕылхай күн уота мичилийэ тыгар. Наһаа үчүгэй, сылаас хайдах эрэ, дьон сэргэ үөрүүтүн айылҕа эмиэ үллэстэр курдук...

Сарсыарда 11 чаас 30 минутаҕа үлэһиттэр Первэй Маайдааҕы үөрүүлээх демонстрациялара саҕаланар. Демонстрациялааччылар колонналара Октябрьскай уулуссанан хаамсаннар трибуна аттыгар тохтууллар.

Первэй Маайдааҕы үөрүүлээх миитини үлэһиттэр депутаттарын Өлөөн нэһилиэгинээҕи Советын председателэтаб. **ГуляевМ. Ф.** аһар. Первэй Маайдааҕы эҕэрдэ тыллары ССКП райкомун бюротун чилиэнэ таб. **Александров И.Н.**, ЫБСЛКС райкомун секретара таб. **Иванов С.Х.**, интеллегенция аатыттан таб. **Гермогенов К.Г.**, оройуон идэлээх Союзтарын аатыттан **Кириллина В.И.**, „Өлөөн“ совхоз рабочайдарын аатыттан **Степанов С. Г.** уонна үөрэнээччилэр, пионердар ааттарыттан орто оскуола үөрэнээччитэ **Пономарева Люда** эттилэр.

Кинилэр „Сарданга“ корреспонденнара

Н. А. СЕМЕНОВ

В. И. СЕМЕНОВ

Н. П. ГОЛИКОВ

Сүүйүүлээх кылаат тираһыгар хас тыһыынча счет ахсын 25 сүүйүү оонньонор. Сүүрбэ биэстэн —биир сүүйүү кылаат орто суумматын 200 сыырыһыанын, икки сүүйүү — 100-түү, икки — 50 - нуу уонна сүүрбэ—25-тии сыырыһыанын сүүйэллэр.

Кэлэр тираж алтынньый маҥнайгы декадатыгар оонньуоҕа.

Е. Елаева.

★ ★ ★

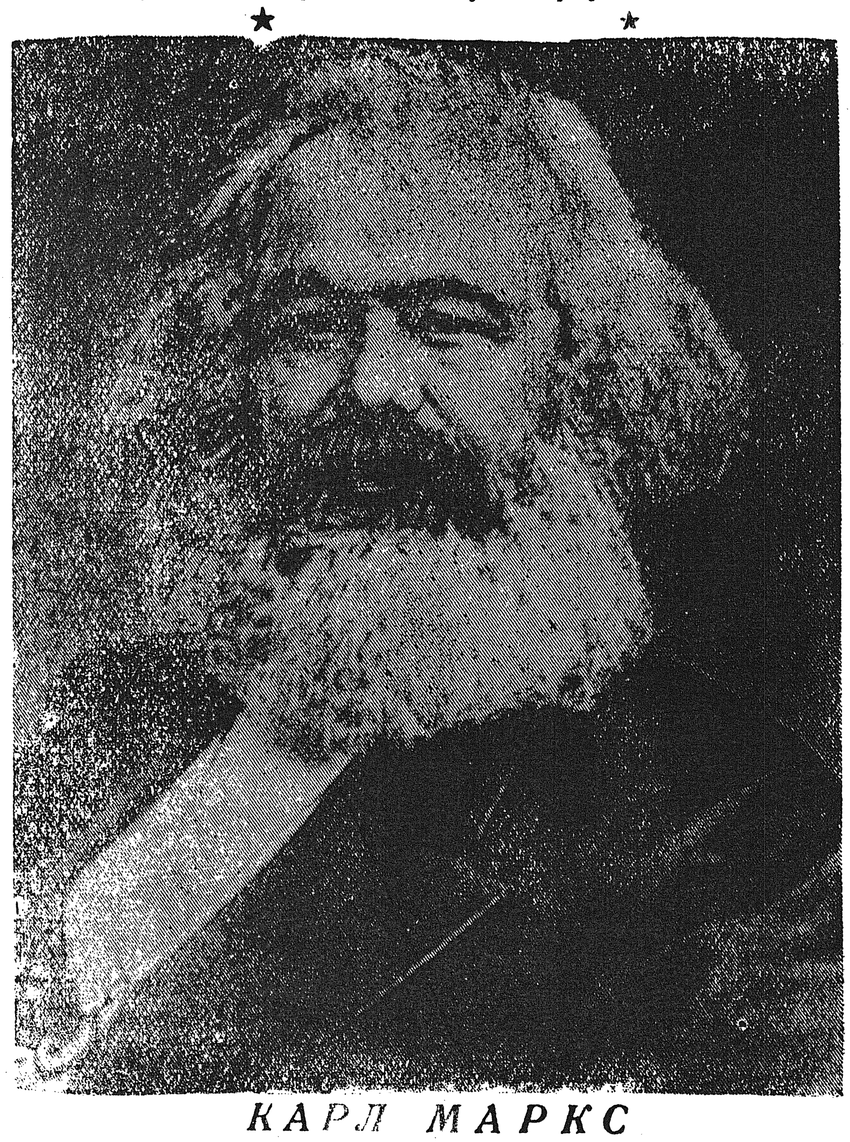

КАРЛ МАРКС

6 билиэт сүүйдэ

1961 сыл муус устар 2 күнүгэр Булуҥ оройуоннаағы Тиксии бөһүөлэгэр Саха АССР нэһилиэннээтин сүүйүүлээх кылааттарыгар сүүйүү уочараттаах 37-с тираһа оонньоото. Бу тиражка биһиги оройуоммут сберегательнай кассаларыгар сүүйүүлээх кылааттар счеттарын маннык нүөмэрдэригэр сүүйүүлэр түбэстилэр: А—7, А—135, А—194, А—268, А—335, А—388—барыта алта счетка 566 солкуобай 85 харчы суумалаах. Ол иһигэр А—335 №-дээх счет 227 солкуобайы, оттон А—194 №-дээх счет 221 солкуобайы сүүйдүлэр.

Хас биирдии тиражка сүүйүү 40 счеттан бииригэр түбэһэр, оттон сыл ахсын ыытыллар икки тиражка сүүйүү 20 счеттан бииригэр түбэһэр буолан нэһилиэннээ сүүйүүлээх кылаатынан сүүйүүнү ылыыта балачча улахан.

СОКУОН РАБСЕЛЬКОРДАР БЫРААПТАРЫН КӨМҮСКҮҮР

—1961 сыл тохсунньу 1 күнүттэн ыла РСФСР Верховнай Советын үһүс сессията ылыммыт Российскай Федерация саҥа Холуобунай кодексата тутуллан эрэр. Холуобунай кодексаҕа этиллэр саҥа балаһыанньалар уонна нуормалар дойду экономическай, идеологическай уонна культурнай олоҕор уларыйыылар тахсыбыттарын көрдөрөллөр, ол уларыйыылар урут 30 сыл тухтулла сылдьыбыт законодательство кэмигэр таҕыстылар.

Партия XXI съезһин уураахтарыгар сөп түбэһиннэрэн, РСФСР саҥа холуобунай кодексыгар буруйдаһорунуу сорэҕэргэ, ону тэҥэ сокуону кэһиэчилэри көннөрөр уонна иитэр үлэҕэ общественность киэҥник кыттара көрүллэр.

Билигин советскай гражданнар политическай өйдөрө саһаалара уонна культурнай таһымнара ордук сайдыбыт кэмигэр общественнай сэмэни биэрии курдук наһаастыыр миэрэлэр туттуллара улахан суолталаах. Саһыат страницатыгар киһини критикалааһын улахан сабыдыалы оҥорорун рабочай корреспонденнар уонна тыа сиринээҕи корреспонденнар туһугар эйдэбиллэр. Сорох ардына эркин хаһыатыгар тахсыбыт критическэй заметка буруйу оҥорбут киһиэхэ үчүгэй уруок уонна сэрэтии буолуон сөп. Общественнай сэмэлээһини киэҥник туттуу үгүс түбэлтэлэргэ хаайыыга эбэтэр көннөрүнэр үлэҕэ дьүүллэһиҥ курдук наһаастааһын миэрэлэрин туттартан аккаастанар ыаҕы биэрэллэр. Саҥа кодексаҕа общественнай сэмэни биэрии сүүрбэ биир ыстатыйаҕа көрүллэр, оттон РСФСР 1926 сыллаагы холуобунай кодексатыгар итинник миэрэ үс эрэ ыстатыйаҕа ыйыллар этэ

Рабселькордар советскай общественность биир улахан эйгээттэрэ буолалларын быһыытынан, кинилэр буруйу оҥоруугу, бэрээдэги кэһиини утары охсуһууга, социалистическай сокуоннаһы салгыы бөҕөргөтөр иһин охсуһууга көмөлөһөр улахан кыахтаахтар. Рабселькордар хаһыакка, сурунаалга уонна радиоҕа киллэрэр сигналлара үгүс ардыгар буруйу оҥоруугу кэмигэр туоратарга көмөлөһөллөр, сокуону кэһиигэ эйэлэспэт буоларга советскай дьоннору иитэллэр. Билигин, саҥа кодекс туттуллуутунан сибээстээн, биһиги үрдүк трибунабытын—бэчээти социалистическай сокуоннаһы тутуһар иһин охсуһууга киэҥник туһаналларыгар баҕарыллар.

Саҥа законодательство табаарыстыы суруттар соруктарын лаппа кэҥэттэ. Урукку өттүгэр народнай суруттары аралдьыппыт үгүс дьыалалар сорох категориялара билигин табаарыстыы суруттар көрүүлэригэр бэриллэллэр. Ити суруттар иитэр үлэ бэртээхэй оскуолалара буолаллар, онон кинилэр рабселькордар болҕомтолорун таһыгар хаалыа суох тустаахтар.

Советскай общественность билигин государственнай органнар толорор үгүс функцияларын хайа баҕарар толоруон сөп. **«Биһиги общественнай тэрилтэлэрбит,— диэбитэ** табаарыс Н. С. Хрущев ССКП XXII съезһигэр, **милиция, суут уонна прокуратура органнарыттан итэҕэһэ суох кыахтаахтар, күүстээхтэр-күдэхтээхтэр.»**

Народнай дружиналар общественнай бэрээдэги харыстааһынга билигин улаханнык кыахтаах буоллулар. Ангардас Российскай Федерацияҕа 100 тыһыынчаттан тахса дружиналар тэриллиннилэр. Ол дружиналарга 2 мөлүйүөнтэн ордук киһи кыттар. Рабселькордар дружинниктар үлэлэрин сырдатары умнуо суохтаахтар, кинилэр буруйу оҥорооччулары утары охсуһууларын ордук чаҕылхай чахчыларын туһунан суруйуохтаахтар, итини сэргэ народнай дружиналар үлэлээбэт чилиэннэрин туһунан критикалыыр эмиэ наада.

Дружинниктар общественнай бэрээдэги кэһээччилэри утары охсуһууларын сэргэ эркин хаһыатын итиниэхэ туһаныахтаахтарын ыйыахха наада. Ол курдук Свердловскай куорат Верх-Исетскэй оройуонугар тыһыынчаттан тахса дружинник баар. Дружина штаба „Народнай милиция куолаһа“ диэн бойобуой листогы таһаарар, оттон Пермь куораттаагы нефть заводун дружината „Народнай дружина куолаһа“ сатирическай хаһыаты таһаарар. Коми АССР Ухтинскай оройуонун Воднай бөһүөлэгин народнай дружината актыыбынайдык үлэлиир. Дружина штаба улахан маассабай өйдөтөр үлэни ыытар, радионан тыл этинии тэрийэр, общественнай бэрээдэги кэһээччилэри бэчээккэ кытаанахтык критикалыыр. Билигин Воднай бөһүөлэккэ буруйу оҥоруу адьас суох кэриэтэ буолла, күлүгээннээһин суох оҥоһулунна.

Мичуринскай куорат народнай дружинатын штабыгар икки редколлегия үлэлиир. Биирдэстэрэ сатирическай хаһыаты таһаарар, иккиһэ „Дружинник“ диэн фото хаһыаты таһаарар. Штаб критическэй заметка эбэтэр буруйдааҕы саралыыр фотография биир экземплярын үгэс курдук буруйу оҥорбут киһи үлэлиир сиригэр дьүүллэтэргэ уонна эркин хаһыатыгар туһанарга ыытар. Сорох общественнай бэрээдэги кэһээччилэр тустарынан штаб „Мичуринская правда“ диэн кураттаагы хаһыат редакцитыгар биллэрэр, хаһыат ону ылан фельетон эбэтэр критическэй ыстатыйа оҥорон итиҥ сигналы туһанар. Дружинниктар көмөлөрүнэн „Мичуринская правда“ хаһыат **биһиги кинилэри** кытта биирдэ коммунизмҥа барыахпыт суоҕа уонна „Биһиги коммунизмы тутуһуубутун умнэйдээччилэр балар ааллар“ диэн страницалары бэлэмнээн таһаарбыта.

Дружинниктар эркиннэрин хаһыата бэрээдэги кэһээччилэри, сүүлүктэри, бэлэмнэ бэрт буолааччылары утары охсуһар батас буолар. Бэчээккэ үлэлиир опыттаах рабочай корреспонденнар уонна тыа сиринээҕи корреспонденнар дружинниктар эркиннэрин хаһыатын редколлегияларын үлэлэригэр көмөлөһөллөрө буоллар олус үчүгэй буолуохтаах этэ.

Рабселькордар холуобунай тематика диэн аатанааччынан үлүһүйэртэн сэрэнэллэригэр баҕарыллар. Биллэн турар, урут буруйу оҥорбут дьоннор коллектив көмөтүнэн таба суолга хайдах киирбиттэрин туһунан суруйар наадалаах. Ол гынан баран манна сенсацияттан, наһаа баһа-көһө суох хайҕаһыннтан тутгунуохха. Маннык холобуру ылан көрүөҕүҥ, буруйу оҥорбут киһи хаайыыттан тахсан баран ханна эрэ тиийэн үлэҕэ киирдэ диэн наһаа арбаанхайҕаан суруйааччылар. Итиниэхэ туох уһулуччулаах суола баар буолуон сөбүй? Кини бэйэтин буруйун общество иннигэр чиэһинэй, үтүө суобастаах үлэтинэн, үчүгэй быһыытынан-майгытынан суураллыах тустаах. Кини үлэлиир эбээһинэстээх, онон оннук киһини „герой“ оҥорон көрдөрөр сатаммат.

Ити түбэлтэлэри рабселькордар бэйэлэрин айар үлэлэригэр учуоттуохтаахтар.

—Советскай законодательство рабселькордар бэриэлэрин уонна кинилэр бэйэлэрин көмүскүүр дуо?

—Советскай сокуон рабселькордар тус бэйэлэрин уонна кинилэр бырааптарын улаханнык көмүскүүр. Рабселькор үлэтэ—бу общественнай үлэ, онон биһиги дойдубутугар кинини сокуон көмүскүүр. Ол курдук, өссө 1929 уонна 1932 сыллардаахха советскай законодательствоҕа дуоһунастаах дьоннору эбэтэр общественнай үлэһиттэри сулууспалыыр эбэтэр общественнай үлэлэриттэн туораратар эбэтэр куттааччысаанааччы киһи интэриэһигэр майгыннарын уларытар сыалтан кинилэргэ күүс өттүнэн киирии иһин холуобунай эппиэккэ тардыы көрүллүбүтэ.

РСФСР саҥа Холуобунай кодекса эмиэ общественнай үлэһиттэри (итинник дьоннорго рабселькордар эмиэ киирэллэр) уонна эппит курдук сойуолаабынтан көмүскүүрү эмиэ көрөр, ону таһаҕас кинини көмүскээһини дуоһунастаах дьоннор бырааптарын көмүскээһини кытта тэҥнэ тутар. РСФСР Холуобунай кодексын 193 ыстатыйатыгар общественнай үлэһит бэйэтин общественнай иэһин толоро сыыппаҕына күүс өттүнэн киирбит киһини үс сылга диэри хаайыыга суруттуурга эбэтэр көннөрүлэр үлэҕэ түбэһиннэрэн наказатыыры көрөр. Сити ыстатыйаҕа общественнай үлэһити өлөрөрүнэн, кырбыырынан эбэтэр баайын-малын суох оҥоруом диэн куттаабын иһин ходуобунай эппиэккэ тардыы көрүллэр.

Билиҥҥи кэмҥэ рабселькордары күүс өттүнэн сойуолаабын адьас аҕыйаҕын уонна суут үлэтин практикатыгар көрсүллүбэт тэҥнэ буолбутун бэлиэтиир наадалаах, Өскөтүн, итинник күүс өттүнэн сойуолаабыннар тахсар буоллахтарына, буруйдаах киһиэхэ саамай кытаанах наказастааһыннар туттуллаллар.

Куйбышев куорат үрдүк үөрэҕин биир заведениетыгар лабораныынан Георгий Черногоров үлэлии сылдьыбыта. Табаарыстара кинини эркин хаһыатын редколлегиятын чилиэнинэн талбыттара, сотору Георгий „Ерш“ диэн комсомол горкома таһаарар сатирическай хаһыатын редактора буолбута. „Ерш“ күлүгээннэри, сүрэҕэ суохтары, стилягалары, арыгыһыттары сыыстахала суох „тэһитэ кэйбитэ“. Хаһыат сураҕа киэҥник тарҕаммыта, элбэх дьоннор көмө көрдөһөн киниэхэ суруйар буолбуттара, редколлегияҕа үгүс сурук киирэн испитэ. Рабкор табаарыстарын кытта биирдэ рейдэлэргэ үгүстүк кыттыбыта.

Күлүгээннэр рабкорга улаханнык өстүйбүттэрэ. Биирдэ парка киһитэ сүөһүтэ суох аллеятыгар тоһуйаннар Черногоров үрдүгэр соһуччу саба түспүттэрэ, охторон түһэрбиттэрэ. Биир күлүгээн чүүччү тимириэн рабкору көхсүгэ харса суох аспыта. Георгий тимириэн көхсүн, тыҥатыгар тиийэ дьөлө астаран уһун кэм устатыгар суорҕаҥҥа-тэллэххэ сыппыта. Кини тыынын врачтар өрүһүйбүттэрэ. Буруйу оҥорооччулар Черногоров балыыһаттан тахсан баран аны рабкордуо суоҕа диэн эрэммиттэрэ. Кинилэр албаһаабыттара. Георгий үтүөрээт да хаһыатыгар үлэлээбитинэн барбыта, рейдэлэри эмиэ тэрийбитэ. Ол курдук күлүгээннэр рабкору куттаабатахтара. Буруйу оҥоруохсуттар советскай сокуон саамай кытаанах дьүүлүгэр турбуттара.

Маннык түбэлтэлэр адьас сэдэхтэр диэн өссө хатылаан этэбин. Критиканы туһайаччылар үксүгэр рабселькордары сойуолаабыны биллибэтинэн ыытааччылар: кинилэри үлэлэриттэн усталлар, дуоһунастарын намтаталлар, рабселькордар материальнай интэриэстэрин сарбыйаллар. Үгэс курдук, критиканы итинник туһайааччылар бэйэлэрэ сокуону кэһиилэрин үтүө дьыаланы оҥорбута буолан албынныыллар, рабселькордары үүрэр-түүрэр дьаһаллары кистээн оҥороллор.

Советскай суут сокуону кэһии итинник хас биирдии түбэлтэтин дьиҥ биричиинэтин арыйар. Ол курдук, РСФСР саҥа Холуобунай кодексын 138 ыстатыйата дуоһунастаах киһи туһ бэйэтин иннин эккирэтиһэн үлэһити үлэтиттэн сокуоннайа суох уһуллаҕына буруйу оҥорбут киһи биир сылга тиийэ болдьохтоох кыһалаҥ үлэнэн эбэтэр дуоһунаһыттан устуунан буруйданар.

Өскөтүн рабселькору критикалаабытын иһин үлэтиттэн устуу уонна буруйу оҥорбут киһи итиниэхэ бэйэтин былааһын эбэтэр сулууспалыыр балаһыанньатын туһаммыт уонна онон анараа киһи корреспонденныыр үлэтин атахтаабыт государство уонна общество интэриэһигэр буортуну таһаарбыт буоллаҕына, кини саҥа кодекс 170 ыстатыйатынан холуобунай эппиэккэ тардыллыах уонна улаханнык буруйданыах—үс сылга тиийэ хаайыыга ууруллуох тустаах.

Сорох ардына критиканы туруу эркин хаһыатын нүөмэрин таһаарыыны мэһэйдээһининэн күүрэйэр. Сорох түбэлтэлэргэ итини күлүгээннээһин быһыытынан көрүөххэ сөп. Холуобунай кодекс онно туһааннаах ыстатыйатынан накаастаныахтаах. Холобур, Кировскай уобалас Слободскай куоратыгар биир күлүгээн эркин хаһыатын таһаарыыны мэһэйдээбитин иһин народнай суут биир сылга көннөрүнэр үлэҕэ уурантурардаах.

Корреспонденнар социалистическай олох нуормаларын кэһээччилэри утары охсуһууга государственнай органнарга улахан көмөнү оҥоруохтарын сөп, оҥоруох да тустаахтар. Рабселькордар бырааптарын уонна интэриэстэрин советскай суут көмүскүүр, кинилэр үтүө кэскиллээх үлэлэрин советскай сокуон кытаанахтык хаххалыыр.

Редактор
Г. М. СЕМЕНОВ.

РЕДАКЦИЯ УОННА ТИПОГРАФИЯ ААДЫРЫҺА: САХА АССР, ӨЛӨНҮӨК СЭЛИЭННЬЭТЭ. ОКТЯБРЬСКАЙ УУЛУССА 15 №-РЭ.

Заказ № 35 **Оленекская районная типография.** **Тираж 400**